

DRIE MOMENTEN UIT EEN GROOT LEVEN

Rooidag. ¹⁾

Een ongewoon talrijk gezelschap vult het grootste vertrek eener hoeve in het vruchtbare Natal, het woonhuis van een uitgestrekte „boereplaats,” gelegen niet ver van het vermaarde Dal der Duizend Heuvelen.

't Zijn allen menschen van nauwelijks middelbaren of nog jongeren leeftijd; geen ouderen. Maar in dat ontbreken der ouderen ligt ook juist de reden van dit bijzonder samenzijn.

Onlangs is de laatst-levende der ouders gestorven, en nu zijn alle gehuwde en ongehuwde kinderen bijeengekomen en zal een beslissing moeten plaats vinden, wat er gebeuren moet met het ouderlijk goed, voornamelijk het onroerend goed: de groote boereplaats. Het betreft hier niet maar een „ding,” doch een stuk familiehistorie, een onderwerp dus, dat allen, zoowel den ouderen als den jongeren, ter harte moet gaan.

Een lange poos van zwijgen in den grooten kring schijnt erop te duiden, dat men het ten slotte eens is geworden over de aan de ouderlijke hoeve te geven bestemming. Maar plots staat er een jongen op, de schooljaren nauwelijks ontgroeid, de jongste van heel het gezelschap. En zie, hij spreekt zoo rustig, zoo ernstig, zoo ongewoon doordacht voor zulk een knaap:

„Broeders, laten we toch *niet* zoo doen. Ik ben nog maar heel jong, maar *ééns* heb ik onzen vader hooren zeggen, dat, wanneer een groot landbezit door *velen* verdeeld wordt, op den duur licht alles te niet gaat. Laat ons dus den grond niet verdeelen, maar een van ons allen aanwijzen, om de plaats te beheeren en aan elk zijn toekomstend deel van de opbrengst te geven.”

Verbazing teekent zich af op de gezichten der anderen. Maar die verwondering gaat al ras over in ergernis en spot. En zooals eens, voor vele eeuwen, een „meesterdroomer” de waardeering (!) van zijn broeders moest ondervinden — zoo óók hier. Met scherpe verachting wordt het kindergepraat van de hand gewezen. Wat zou zoo'n jog!!

Een moment van grievende teleurstelling in een jong leven. Maar tevens een vuistslag, die tot *spoorslag* strekken zal!

En wie dat ferme jongensgezicht gadeslaat, dien knaap, die zwijgend en met stillen trots de kamer verlaat, die leest op saamgeknepen lippen het voornemen, dat de toekomst op grootsche wijze als *dadén* toonen zal:

„Ek sal mij eie pad maak!”

Middag-hoogte.

In het half-duister van middernacht rijdt een eenzame ruiter over en achter de randen, die het stroomgebied der Tugela-rivier aan de Noordzijde begrenzen. Vol-duister is de nacht hier bijna nooit, want boven het land, dat diep in zijn schoot zoovele diamanten verbergt, welst doorgaans een sterrenhemel, die straalt en flonkert als zichtbare weerkaatsing omhoog van den verborgen schat omlaag.

Snel vordert de ruiter niet, want telkens houdt hij halt en stijgt hij af. Dan ziet men groepjes saamgehurkte mannen aandachtig naar hem luisteren. 't Zijn mannen, meest met breedgerande hoeden, het geweer in den arm, gereed tot den strijd.

En telkens als hij zoo van zijn paard is gestapt, klinken

¹⁾ Rooidag = dageraad (Afrikaansch).

gedempt dezelfde korte woorden, ernstig en plechtig: woorden, die thans na zes en dertig jaren hun, die ze eens hoorden, ²⁾ nog in de ooren naklinken:

„Mannen! Sta vast! Grijp julle vast aan die grond! Steun vast op julle God!”

Zóó rijdt de commandant heel de lange stelling langs tot de uiterste vleugels. Na een rit van uren komt hij tegen half vijf in zijn tent terug en werpt zich op zijn veldbed.

De generaal heeft een bevredigd gevoel, dat de vermoeienis der haast bovenmenschenlijke inspanning verdriefft. Veel munitie heeft hij laten uitdeelen; veel proviand. Maar *ééne* zaak heeft hij niet *laten* uitdeelen: het allerlaatst ration, de *moreele* amunitie, mocht niet door de handen van *anderen* uitgereikt!

Die heeft hij *zelf* verstrekt!

Slechts *één* uur van rust volgt op een werkdag van bijna twintig. Maar voor den man van ijzer is dit genoeg. Nóg is het nacht, maar weldra zal de schemering, die in dit land niet lang duurt, gaan gloren in het Oosten. „Rooidag” nadert, van een dag, welke brengen gaat: de zege... óf...

De generaal plaatst zich op een hoog punt, vanwaar hij het terrein der komende worsteling geheel overzien kan. Vóór iemand anders, zal *zijn* adelaarsblik in de schemerende verten iedere beweging der vijandelijke troepen bemerken. De wijd-geopende oogen staren rustig, onafgewend naar het Zuiden. Maar... in het hart welt nu en dan een beangstigende onzekerheid op.

Hij *kent* zijn menschen. Hij kent hun opbruisende heftigheid, hun bewonderenswaardigen moed en hun doodsverachting. Maar óók, helaas, hun gebrek aan die gedisciplineerdheid, welke absoluut noodzakelijk is om een actie in-groot-verband te doen gelukken.

En telkens dringt, verontrustend, de vraag zich bij hem op: Zullen *allen* het uitdrukkelijk bevel nakomen: „Niemand mag schieten, aler *ik* daartoe het sein geef?” Scherper schouwen die speurende oogen in de verte. In het grijze morgengrauwen zien ze beweging komen in het vijandelijke leger. Heel langzaam rukt het nader en daalt het af naar en in den ondiepen, traag-vloeienden Tugela-stroom.

Het wordt nu spannend. Even glanst er een tinteling van blijdschap over het gezicht van den generaal: zijn krijgsplan gaat slagen! Als weldra de geheele hoofdmacht van den vijand in den stroom is, zal hij zijn hand als sein opsteken. Dan zal een stormvraag van projectielen hen allen vernietigen. Het trotsche Albion voorgoed verslagen — aan de zaak van „Vrijheid en Reg” de victorie! —

„Es hat nicht sollen sein!”

Een groepje ongeduldig geworden Boeren opent plotseling een levendig geweervuur. Het felle geknetter, ver hoorbaar in de stilte van het wijde veld, doorboort den waakzamen gevechtsleider oneindig pijnlijker, dan wanneer eenig vijandelijk projectiel hem had getroffen. Grievende teleurstelling groeft zich in zijn gelaat, als hij ontwaart, dat de vijand, opmerkzaam gemaakt op de nabijheid van zijn tegenstander, halt houdt en op sommige punten reeds wijkt naar hooger, veiliger gelegen terrein.

Dat wat aan zijn volk een beslissende overwinning, aan hemzelf een onsterfelijken roem zou hebben geschonken

²⁾ Oud-strijders van Tugela-Colenso gaven mij deze bijzonderheden.

— het is alles verloren, weggevaagd in een onherstelbaar oogenblik van onvergeeflijke ongehoorzaamheid. Bittere ontgoocheling voor hem, die de bekroning van zijn genialen opzet, de vrucht van berekening en inspanning, zoo zeer nabij zag!

Maar wie het telegram ³⁾ leest, dat aan den avond van den volgenden dag, een dag op welchen de vijand wel gevoelig geslagen, doch geenszins verslagen werd, naar Pretoria is geseind, — die kan geen spoor ontdekken van wat hierboven is verhaald. Voor wie de feiten dier dagen kent, spreekt juist uit wat er *niet* staat de karaktergrootheid van hem, die bij tegenslag, meer nog dan in voorspoed, toonde wie hij was.

Geen zweem van teleurstelling valt er te bespeuren, geen toon van droefheid te beluisteren; slechts ootmoedige dank, samenvloeiende in deze slotwoorden:

„Wij danken den HEER, die ons zulk een groote overwinning gaf.”

Avondschemer.

Parijs, Mei 1919.

De lente heeft een garf van vreugde uitgestort over de oude stad aan de boorden van de Seine. Parken en pleinen stralen van frisch groen en zelfs in de lucht tintelt iets van het leven der verjongde natuur.

In een ruime, stille kamer van een der groote hotels zit een eenzaam man; een man uit een vergelegene land; een staatsman van naam.

Hoe komt het, dat deze thans hier vertoeft? Dat zal ieder begrijpen, die weet, dat door zijn aderen hetzelfde bloed stroomt, waarmede het Bois de Delville ⁴⁾ werd doordrenkt.

Door de wijd-open balcondeuren staren zijn oogen naar den helderblauwen hemel. Waar zweven zijn gedachten toch? Parijs is thans de stad, die wemelt van overwinnaars. Maar wat deze staatsman in gedachten vóór zich ziet, is wel de meest schrille tegenstelling hiervan.

Zijn oogen zien een tafereel van overwonnenen; zij zien mannen, die met gezichten, waarop aandoening, haat en vertwijfeling is te lezen, hun geweren inleveren, ze op den grond smijten en in stomme verslagenheid ter neer zitten.

Vanwaar *zúlk* een visioen, en dat in een stad, die leeft in een overwinningsoes?

Hij, die de geschiedenis van Zuid-Afrika goed kent, kan het licht raden, als hij dien éénen regel leest, dien de staatsman heeft geschreven op het blad papier, dat zijn schrijfbureau bedekt:

„Parijs, 31 Mei 1919.”

Langen tijd blijft de staatsman zitten staren en peinen met slechts deze paar woorden vóór zich. Dan hervat hij de per. en moeizaam vervolgt hij aldus:

„Onze gedachten gaan terug naar dien vreeselijken dag, heden zeventien jaren geleden...” ⁵⁾

Weer staakt hij het schrijfwerk en opnieuw staart hij naar buiten. Het is, als gaan *ál* die zeventien jaren aan zijn geestesoog voorbij. Ja, die Vrede van Vereeniging (1902) was voor zijn volk een ontzettende dag en het meest voor hemzelf, hun leidsman in den worstelstrijd. ⁶⁾ Maar: hoeveel is er *ná* dien nog gebeurd: 1907, zijn eerste ministerschap; 1910, de Unie van Zuid-Afrika een feit; 1914-1915: broedertwisten, broederhaat en

broederdoodslag! Ach — ware dát nimmer geschied; een bladzijde in de geschiedenis van Zuid-Afrika, droeviger dan Elandslaagte!

Maar plots, als met een ruk, staat de staatsman op; zijn forsche gestalte plant zich in de open balcondeuren; zijn breede schouders schijnen iets te schragen: een nieuwe taak van grootsche conceptie.

Want ook Zuid-Afrika kan bij den Vrede van Versailles, die staat geboren te worden en mede door *zijn* handteekening zal worden bekrachtigd, niet blijven staan. Voorwaarts moet het, zijn land, het land, waarvoor hij geleefd en gestreefd, geleden en gebeden heeft.

³⁾ Origineel in het museum te Pretoria.

⁴⁾ Hier sneuvelde in den wereldoorlog op één dag een groot deel van het Zuid-Afrikaansche troepencontingent.

⁵⁾ Het origineel van dezen zeer treffenden brief is tentoongesteld in het museum te Pretoria.

⁶⁾ Hij volgde generaal P. Joubert op in de algemeene legerleiding.

Opnieuw zal hij alle krachten en gaven wijden aan opbouw en bloei van den nog jeugdigen Staat. Het is voor hem — den nog geen zestig-jarigen — immers volle levensdag, nog geen levensavond...

Welk een misrekening!

Levensavond was het *wel*; zeer nabij zelfs de nacht, „in welken niemand werken kan.” Precies drie maanden later wordt zijn stoffelijk overschot in den vaderland-schen bodem ter ruste gelegd.

Een groot — geen lang — leven is ten einde; een leven, waaruit wij drie momenten zagen, die telkens werden gevolgd door het tegengestelde van datgene wat verwacht, althans gehoopt werd.

Daar in het verre Zuiden staat ter gedachtenis van hem, wiens naam wij nog niet noemden, een ruiter-stand-beeld, waarop onder dien naam drie titels zijn gebeiteld, drie, welke op geen ander monument ter wereld *aldus* zijn saamgevoegd:

LOVIS BOTHA

Boer - Krijgsman - Staatsman
(Farmer - Warrior - Statesman)

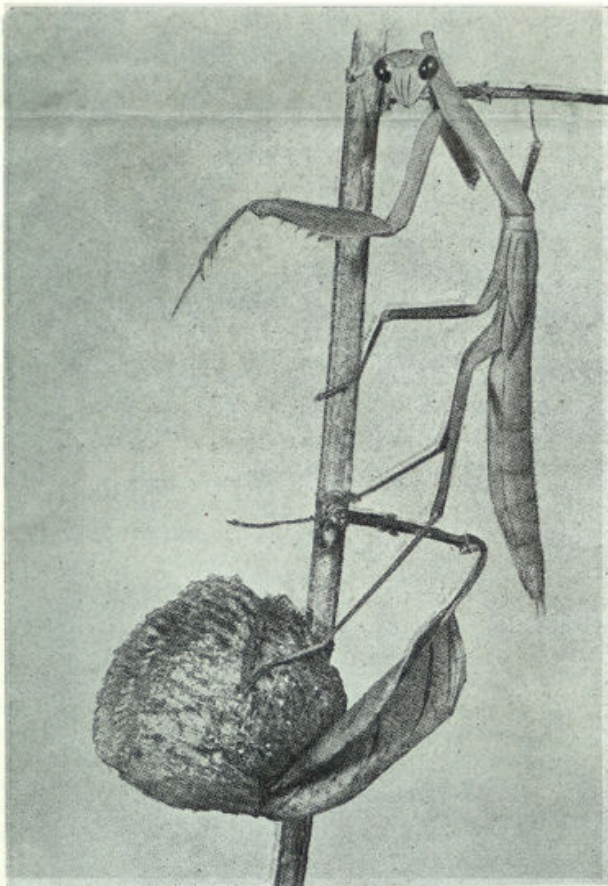
Wij hebben hem gezien: den *landman-in-den-dop*, het kranige kereltje, dat zoo kloek optrad, sprekend tot behoud van het ouderlijk erfgoed; den *farmer-in-spe*, wiens raad wel in den wind geslagen werd, doch die zich zóó heeft opgewerkt, dat hij reeds op dertigjarigen leeftijd was als een Boaz: geweldig van vermogen.

Wij hebben hem gezien als de *krijgsman-in-zijn-kracht*: een geboren strateeg — niet slechts een geschoolde; on-vertvaard en onvermoeibaar; ook ootmoedig en dankbaar, toen zege en roem door de schuld van anderen hem ontging.

En ten slotte zagen we hem als de *staatsman*, onbewust nabij het einde van zijn taak gekomen, terugblikkende over een loopbaan, welke voor hem, evenals voor zoo menigen staatsman, is geweest: een bittere weg, een pad vol doornen, dat in menig opzicht een tragisch contrast vormt met den eveneens zwaren, maar heroïeken tijd van daarvoor.

Maar hoezeer men terecht of ten onrechte zijn staatsmansbeleid heeft veroordeeld — en ongetwijfeld heeft hij soms zéér gedwaald — ons blijft Botha een man van zeldzame gaven, een figuur van groot-formaat, bij wien kleine critici slechts tekortkomingen kunnen ontdekken, doch die in eigen land en daarbuiten meer en meer wordt erkend te zijn geweest: een *groot* zoon van een *groot* volk.

H. LA RIVIÈRE

Een merkwaardig insect, dat den naam draagt van Spaansch paard, het eenige dier uit de insecten-wereld, dat zijn kop kan draaien op dezelfde wijze als de mensch het met zijn hoofd kan doen,

CONTACT MET DE JONGEREN

door A. K. STRAATSMA

HET KWADE OOGENBLIK

Ik bedoel dat oogenblik, aan het eind van Genesis 34, waar Ezau voor een schotel linzenmoes zijn eerstgeboorte aan Jakob verkoopt.

„Alzoo” — staat er — „verachtte Ezau zijn eerstgeboorte.”

't Bewijst hoogstens — zeggen wij misschien — dat Ezau een ruwe kerel is, die niets geeft om zijn eerstgeboorte.

Maar als wij even verder lezen, zien wij het tegendeel. Izaäk heeft Jakob gezegend. Ezau komt te laat. Bij de ontdekking hiervan, vertelt de Bijbel, „schreeuwde Ezau met een grooten en bitteren schreeuw, gansch-zeer.”

Vandaag veracht hij het, morgen schreeuwt hij er om. Hoe kan een mensch dingen verachten, waarom hij later schreeuwt?

Hiertoe hebben twee factoren mee gewerkt. Allereerst het oogenblik, het kwade oogenblik.

Toen Ezau, na een langen dag van zwerven honger had en dorst, vooral dorst. Zóó'n dorst, dat hij niet meer wist wat hij deed; het warme, roode bloed klopte fel, en maakte hem blind en doof voor het hooge, het ideëele. Het dier in Ezau was ontwaakt.

En toen dat gebeurde, stond er iemand naast, met koele, donkere, begrijpende oogen, die snel zagen, hoe zwak op eenmaal de sterke man was. Jakob stond er naast, die bliksemsnel doorzag: als ik nu toegrijp, dan heb ik hem.

In hoeveel levens, oude en jonge levens vooral, heeft zich Ezau's geschiedenis herhaald?

Men is sterk als hij. Wie jong is, is sterk, tenminste voelt zich sterk.

Daarom kan men, als men jong is, zoo moeilijk het vermaan van ouderen verdragen.